

บทที่ 5

สรุปและเสนอแนะ

เมืองนครศรีธรรมราช เป็นเมืองใหญ่อยู่ทางภาคใต้ของประเทศไทย ได้รับการยกย่องจากสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี และพระมหากษัตริย์ในราชวงศ์จักรี ให้เป็นเมืองสำคัญเมืองหนึ่งของภาคใต้มาโดยตลอด ในสมัยกรุงธนบุรีเจ้าเมืองนครศรีธรรมราชได้รับการยกย่องให้เป็นพระเจ้าประเทศราช และในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นต้นมา เมืองนครศรีธรรมราชได้ลดฐานะเป็นหัวเมืองเอก เจ้าเมืองมีบรรดาศักดิ์เป็นเจ้าพระยานครศรีธรรมราช

ตั้งแต่สมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีเจ้าพระยานครศรีธรรมราชปกครองเมืองทั้งสิ้น 5 ท่าน คือ

1. เจ้าพระยานครศรีธรรมราช (หลวงนายสิทธิ หนู)
พ.ศ.2310-พ.ศ.2537
2. เจ้าพระยานครศรีธรรมราช (พัฒน์)
พ.ศ.2327-พ.ศ.2354
3. เจ้าพระยานครศรีธรรมราช (น้อย)
พ.ศ.2354-พ.ศ.2382
4. เจ้าพระยานครศรีธรรมราช (น้อย กลาง)
พ.ศ.2382-พ.ศ.2410
5. เจ้าพระยานครศรีธรรมราช (หนู ทวีกรม)
พ.ศ.2410-พ.ศ.2444

เจ้าพระยานครศรีธรรมราชแต่ละท่านได้รับอนุญาตให้มีละครผู้หนึ่งเป็นเครื่องราชูปโภคประจำราชสำนัก เพื่อประดับอิสริยยศแก่เจ้าเมือง

ละครผู้หญิงของเจ้าพระยาบวรศรีธรรมราชคงจะมีรูปแบบใกล้เคียงกับละครทางราชสำนักกรุงเทพฯ ด้วยเหตุที่มีการแลกเปลี่ยนด้านการแสดง ศิลปิน ครูผู้สอน และเครื่องแต่งกายตลอดมา โดยเฉพาะการถ่ายเทในเบื้องต้น ดูจะเป็นจากเมืองนครศรีธรรมราชไปยังกรุงธนบุรี และสืบทอดมาถึงกรุงเทพฯ ต่อมาทางกรุงเทพฯ จึงได้ถ่ายทอดกลับไปยังเมืองนครศรีธรรมราชตามเดิม

ละครผู้หญิงในสมัยเจ้าพระยาบวรศรีธรรมราช (หลวงสิทธิ หนุ) มีกล่าวถึงโดยตลอด ตั้งแต่เจ้าพระยาบวรศรีธรรมราช (หลวงนายสิทธิ หนุ) หนีไปพึ่งเจ้าเมืองจนะ สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรียกทัพไปปราบปราม เจ้าเมืองจนะทราบข่าวจึงส่งตัวเจ้าพระยาบวรศรีธรรมราช (หลวงนายสิทธิ หนุ) คืนมาพร้อมกับละครผู้หญิง จนกระทั่งได้กลับมาครองเมืองนครศรีธรรมราชอีกครั้งก็ได้ละครผู้หญิงมาเป็นเครื่องประดับอิสริยยศได้ตามเดิม หรือเมื่อมีงานสำคัญในเมืองหลวงเจ้าพระยาบวรศรีธรรมราช ได้นำละครผู้หญิงไปแสดงในเมืองหลวงด้วย ละครผู้หญิงในสมัยเจ้าพระยาบวรศรีธรรมราช (พัฒน์) มีกล่าวถึงน้อยมาก กล่าวเพียงคุณน้อย งอก ตัวละครในเมืองหลวงได้มาเป็นครูละครที่เมืองนครศรีธรรมราช ละครผู้หญิงในสมัยเจ้าพระยาบวรศรีธรรมราช (น้อย) ได้มีโอกาสในการแสดงต้อนรับอาคันตุกะต่างชาติ คือ รอยโท เจมส์ โลว์ที่เข้ามาเจริญสัมพันธไมตรีกับประเทศไทย ละครผู้หญิงในยุคที่มีความเจริญรุ่งเรืองมากเป็นพิเศษคือ ในสมัยเจ้าพระยาบวรศรีธรรมราช (หนุ พร้อม) เพราะมีคณะละคร 2 คณะด้วยกัน

จากจดหมายเหตุและหลักฐาน พอจะอนุมานได้ว่าละครผู้หญิงของเจ้าพระยาบวรศรีธรรมราชมีจุดประสงค์ในการแสดงเพื่อประดับอิสริยยศแก่เจ้าเมือง เพื่อรับเสด็จพระเจ้าแผ่นดินและต้อนรับอาคันตุกะต่างเมือง เพื่อความบันเทิงภายในวัง รวมทั้งงานสมโภชต่าง ๆ โอกาสในการแสดงใช้ในโอกาสภายในเพื่อถวายทอดพระเนตรภายในพระราชวังชั้นใน หรือพลับพลาที่ประทับ และแสดงในโอกาสงานภายนอก เช่น งานสมโภช ต้อนรับเจ้านาย ข้าราชการและอาคันตุกะต่างชาติ สถานที่ในการแสดงมีทั้งแสดงภายในวังของเจ้าเมือง ในเมืองหลวง หรือสถานที่สำคัญภายในเมืองนครศรีธรรมราช เรื่องที่แสดงในชั้นแรกแสดง 3 เรื่องด้วยกัน คือ เรื่องอิเหนา ภูธร รามเกียรติ์ และอาจแสดงเรื่องอื่นในชั้นหลัง นอกจาก

3 เรื่องที่กล่าวมา การแต่งกายแต่งแบบขึ้นเครื่องพระ-นาง และใช้วงดนตรี ขนาดใหญ่

จากท่ารำที่สืบค้นได้ คือ เพลงแม่บทเมืองนคร ซึ่งมีแม่ท่าทั้งหมด 20 ท่า เมื่อนำท่ารำแม่บทเมืองนครมาเทียบเคียงกับท่ารำเพลงแม่บทใหญ่ พบว่ามีท่ารำที่ เหมือนกัน 4 ท่า คือ

1. ท่าเทพนม
2. ท่าปฐุม
3. ท่าพรหมสีหน้า
4. ท่าศศิขัย เรียงหมอน

และเมื่อนำแม่บทเมืองนครมาเทียบเคียงกับท่ารำเพลงแม่บทเล็กพบว่า มีท่ารำเหมือนกัน 12 ท่า คือ

1. ท่าเทพนม
2. ท่าปฐุม
3. ท่าพรหมสีหน้า
4. ท่ากว้างเดินดง
5. ท่าหงส์บิน
6. ท่ากนริน
7. ท่าภมรเคล้า
8. ท่าแขกเต้า
9. ท่าเคียงไพล่
10. ท่าข่มพร
11. ท่าพรหมนิมิตร
12. ท่าศศิขัย เรียงหมอน

สันนิษฐานได้ว่า แมบทเมืองนคร แมบทใหญ่ และแมาบทเล็กมีท่ารำที่เหมือนกันเพราะ

1. มีเนื้อเพลงและทำนองเพลงที่เหมือนกัน ทั้งแมาบทใหญ่ แมาบทเล็ก และแมาบทเมืองนครต่างก็มีเนื้อร้องและทำนองเพลงเหมือน ทำนองเพลงที่เหมือนกันคือ ทำนองเพลงชมตลาด
2. มีท่ารำที่เป็นแม่ท่าเหมือนกัน ท่ารำแม่ท่าในแมาบทใหญ่ แมาบทเล็กและแมาบทเมืองนคร มีแม่ท่าหลายท่าเหมือนกัน
3. มีการใช้นาฏยศัพท์เหมือนกัน นาฏยศัพท์ หรือศัพท์ที่ใช้ในวงการนาฏศิลป์ ใช้นาฏยศัพท์แมาบททั้ง 3 เหมือนกัน อาทิ จับ วง กระดก เป็นต้น

ดังนั้น จึงอนุมานได้ว่า แมาบทใหญ่ แมาบทเล็ก และแมาบทเมืองนครน่าจะมาจากสายตระกูลเดียวกัน เครื่องแต่งกายของละครผู้หญิง เจ้าพระยานครศรีธรรมราชที่ปรากฏเหลืออยู่ บอกได้ว่าเป็นเครื่องแต่งกายที่มีฝีมือละเอียดปราณีต ประดิษฐ์ขึ้นจากช่างที่มีฝีมือ บางชิ้นน่าจะสร้างในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น เครื่องแต่งกายมีขนาดเล็กสำหรับผู้หญิงใช้ในการแสดง

ปัจจุบันหลักฐานต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นหลักฐานด้านเอกสารทางวิชาการ หรือเครื่องแต่งกาย เครื่องดนตรี ศิระชะโยน-ละคร ซึ่งเก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติจังหวัดนครศรีธรรมราช และที่พิพิธภัณฑ์วัดพระมหาธาตุ รวมทั้งเครื่องละครที่ประดิษฐ์ขึ้นในชั้นหลัง ซึ่งได้เก็บรักษาอยู่ที่บุตรหลาน และผู้รับสืบทอดท่ารำจากศิลปินละครในวังเจ้าพระยานครศรีธรรมราช เป็นสิ่งที่ยืนยันได้ว่า ในอดีตละครผู้หญิงของเจ้าพระยานครศรีธรรมราชมีความสำคัญมาก รวมทั้งเป็นเครื่องราชูปโภค เพื่อประดับอิสริยยศแก่เจ้าพระยานครศรีธรรมราชและคูเมืองนครศรีธรรมราชมาโดยตลอด

ข้อเสนอแนะ

จากหลักฐานด้าน เอกสารวิชาการและหลักฐานที่ปรากฏ เป็นวัตถุหลักฐานในปัจจุบันทราบได้ว่า ในอดีต เมืองนครศรีธรรมราชมีละครผู้หญิง เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญคู่ เมืองนครศรีธรรมราชและ เจ้าพระยานครศรีธรรมราช

ดังนั้น ในปัจจุบันถ้าไม่ได้ทำศึกษาค้นคว้าอย่างลึกซึ้งแล้วจะไม่ทราบว่า นครศรีธรรมราชในอดีตมีละครผู้หญิง เป็นศิลปะวัฒนธรรมประจำเมือง หลังจากทีผู้วิจัยได้เสนองานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว ผู้วิจัยใครเสนอข้อ เสนอแนะดังนี้

1. สมควรที่จะมีการเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรมด้านนี้ให้ เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางทั่วไป โดยอาจจะมีการฟื้นฟูและจัดให้มีการแสดงละครผู้หญิงขึ้น เพื่อให้ทราบถึงความสำคัญในอดีตว่าละครผู้หญิงมีความสำคัญและมีคุณค่าอย่างไร เพื่อ เป็นการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมและ เป็นข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ต่อไป

2. เครื่องละครที่ปรากฏหลักฐานเหลืออยู่ สมควรที่จะมีการเก็บรักษา และอนุรักษ์ไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรม ด้านการละคร คือ ละครผู้หญิง และองค์ประกอบด้านการละครที่ยังเหลือปรากฏอยู่ในปัจจุบันควรจะมีการเก็บรักษาอย่างถูกต้อง ถูกวิธี เพื่อไม่ให้สภาพที่เหลืออยู่ของข้อมูลด้านวัตถุ เสื่อมโทรมลงไปมากกว่าเดิม โดยน่าจะมีการให้บุคคลที่เกี่ยวข้องรวมทั้งอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมด้านการละคร หรือมอนิเตอร์อยู่ในการดูแลของทางราชการ เพื่อให้หลักฐานเหล่านี้ได้ เป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจศึกษาค้นคว้าต่อไป เพราะจากการที่ผู้วิจัยได้ไปทำการศึกษา และ สัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วน เกี่ยวข้องกับละครผู้หญิงของ เจ้าพระยานครศรีธรรมราชได้พบว่า เครื่องละครที่ยังคงปรากฏเหลืออยู่ ใ้ค้อยู่ในสภาพที่ค่อนข้างชำรุดทรุดโทรม เพราะอาจจะ เกิดจากการรู้เท่าไม่ถึงการณ์หรือการไม่ทราบวิธีการเก็บรักษาที่ถูกต้องทำให้สภาพ เครื่องละครที่ปรากฏอยู่จึงทรุดโทรมกว่าที่ควรจะเป็น หรือใน บางครั้ง เมื่อไปสัมภาษณ์ข้อมูลในการวิจัยครั้งแรก เครื่องละครจะอยู่ที่บ้านผู้ที่ เกี่ยวข้องท่านหนึ่ง เมื่อไปสัมภาษณ์อีกครั้ง เครื่องละครดังกล่าวไม่ได้อยู่ที่ เดิมแล้วแต่ กลับไปอยู่อีกจังหวัดหนึ่ง จึงน่าที่จะมีการเก็บรักษาไว้ที่ใดที่หนึ่ง เพื่อให้ผู้สนใจ

ศึกษาค้นคว้าหรือประชาชนทั่วไปได้รับทราบและเยี่ยมชม เพื่อที่จะให้รู้ถึงคุณค่าใน
มรดกวัฒนธรรมในอดีตที่มีความเจริญรุ่งเรืองสำคัญในอดีตมากน้อยขนาดไหน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าละครผู้หญิงของเจ้าพระยาบวรราชมารชา
ควรที่จะมีการเผยแพร่ข่าวสารให้เป็นที่รู้จักแก่บุคคลทั่วไป พร้อมทั้งมีการอนุรักษ์
หลักฐานข้อมูลด้านประวัติศาสตร์อย่างจริงจังและถูกต้อง

อย่างไรก็ตามงานวิจัยฉบับนี้อาจจะยังไม่สมบูรณ์อย่างเพียงพอ ถ้ามีผู้
สนใจศึกษาค้นคว้าต่อไปให้ลึกซึ้งมากกว่างานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าสมควรที่จะมี
การศึกษาค้นคว้าอย่างจริงจังหรือศึกษาต่อไปในด้านอื่น ๆ เพื่อเป็นการเชื่อมต่
ประวัติศาสตร์ที่ขาดช่วงหายไปให้ได้สมบูรณ์มากขึ้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย